

«هر چند بیشتر اشعار مردانی در قالب غزل است ولی همان طور که در دوران مشروطیت، شعرای نهضت ملی عصر مشروطه از قالب غزل برای مبارزه با نظام استبدادی آن زمان استفاده کردند و بزرگ ترین شاعران آن دوره مثل: عشقی، عارف و دهخدا در قالب غزل مضامین حماسی خلق کردند، در دوران پیروزی انقلاب اسلامی هم شعرایی -از جمله آقای مردانی- و دیگر شعرای دوره انقلاب از قالب غزل برای سرودن مضامین انقلابی استفاده کردند و تحولی در این نوع شعر که شعر عاطفی و غنایی بود ایجاد کردند و رنگ حماسی به آن بخشیدند.»

(یادنامه مردانی، سوره مهر، ۱۳۸۷، ص ۲۰۹)
مردانی شاعری خلاق و مضمون یاب بود. او با اعتقاد و باوری که به انقلاب و نهضت اسلامی داشت، برای دفاع و پاسداری از آرمان های بلند انقلاب اسلامی و رساندن فریاد حقانیت ملت ایران به گوش جهان پا به این عرصه مقدس گذاشت و تا آخرین نفس -ثابت قدم و استوار- در این سنگر باقی ماند و به مجاهدت پرداخت.

اشعار مردانی به رنگین کمانی از عشق و حماسه می ماند که بر فطرت انسان های آزاده نقش می بندد و بر لوح زمان جاودان می ماند.
اصلی ترین مضمون های حماسی -سروده های این شاعر متعهد، مضامینی چون: اسلام، انقلاب، امام، رزمندگان، جانبازان، شهیدان و ارزش های برآمده از بطن انقلاب است.

نمونه های زیر گواه صادقی بر این ادعاست:

صدای سم سمند سپیده می آید
یلی که سینه ظلمت دریده می آید

از خوان خون گذشتند، صبح زلفر سواران
پیغام فتح دارند، آن سوی جبهه یاران

ای یلان صف شکن! اسطوره شد ایثار تان
کوه آهن آب شد در عرصه پیکار تان

بخوان سرود شهادت به نام بیداری
که میر قافله دار دپیام بیداری

جنگ جنگ است بیا تا صف دشمن شکنیم
صف این دشمن دیوانه میهن شکنیم

ای ظفرمندان! ظفر مندان در سنگر به پیش
ای سواران سحر، گردان نام آور! به پیش

ما خلق های کشور خون و شهادتیم
تمثیلی از حماسه و ایثار و وحدتیم

«... مردانی از سنت سلف پیروی می کند و چون

حاصل می شود و ساده و تک بعدی است.
تصویر مجازی: «حاصل کشف رابطه یا ایجاد پیوند میان دو یا چند امر است که به ظاهر ارتباطی با هم ندارند و این ارتباط فقط در خیال اتفاق می افتد. تصویر مجازی بر خلاف تصویر زبانی ساده و تک بعدی نیست، بلکه مرکب از دو یا چند جزء است که به مدد خیال و عاطفه شاعرانه با یکدیگر پیوند می خورند و واقعیت نوینی می آفرینند که در عالم خارج سابقه ندارد و سرشار از تازگی و غرابت و شگفتی است.»

(فتوحی، ۱۳۸۶: ۵۲)

با این مقدمه کوتاه در باره فرآیند شکل گیری تصویر، به بررسی تصویر سازی و مضمون پردازی حماسی در شعر چند تن از شاعران انقلاب اسلامی می پردازیم.

■ تصویر سازی و مضمون پردازی حماسی در شعر چند شاعر انقلاب

نصرا... مردانی

«نصرا... مردانی»، یکی از شاخص ترین شاعران حماسی سرای انقلاب اسلامی است. این شاعر متعهد و نام آور، با حماسی سروده های برجسته خود در دوران دفاع مقدس خوش درخشید و با آفرینش آثاری چون «قیام نور» و «خون نامه خاک»، دین خود را به انقلاب و دفاع مقدس به شایسته ترین صورت ادا کرد.

«مردانی» که دلسپرده انقلاب، امام (ره)، شهیدان و از سنگر نشینان جبهه قلم بود، در طول دوران پر افتخار دفاع مقدس با هنرمندی تمام و با بهره گیری از ظرافت ها و ظرفیت های نامکشوف غزل حماسه نامه عشق «را سرود. پیش از او، قالب غزل تنها محملی برای بیان مضامین عاشقانه، عارفانه، سیاسی و اجتماعی بود ولی مردانی با کشف قابلیت های والای این قالب ادبی توانست روح حماسه را در کالبد غزل بدمد و به «غزل حماسی» تشخیص ویژه ای ببخشد که پیش از این سابقه نداشت.

کار بزرگی که مردانی در عرصه غزل کرد، بی شباهت به کار فردوسی در عرصه مثنوی نیست. چرا که فردوسی با بهره گیری از قالب مثنوی، شاهکاری بی بدیل به نام «شاهنامه» را سرود. مردانی نیز با کشف قابلیت های ارجمند غزل پارسی، اثری حماسی به نام «خون نامه خاک» را سرود. بدون هیچ گونه تردیدی می توان گفت که اگر در تاریخ ادبیات ایران، غزل حماسی با نام «فرخی یزدی» پیوند خورده است، نام بلند «مردانی» نیز به عنوان یکی از بنیانگذاران غزل حماسی در تاریخ ادبیات معاصر به ثبت خواهد رسید. چنان که دکتر اسماعیل حاکمی با تایید این نکته می گوید:

تازگی را در ذات شعر جست و جومی کند، مضامین نو و ترکیب های تازه در شعری به هیچ وجه اندک نیست. الفاظ و کلمات در حوزه هنر شاعرانه او را و فرمان برند. در عین حال ترکیب و تالیف این کلمات به گونه ای صورت می پذیرد که اندیشه شاعر را به روشنی آشکار می سازد.»^۶

علی معلم دامغانی

علی معلم از جمله شاعرانی است که به شهادت آثارش، با برخورداری از بینشی ژرف، در این راه صعب و پر سنگلاخ گام نهاده است. او در شعر شاید از متقدمان و حتی از معاصران خویش تأثیر پذیرفته باشد، ولی آنچه مسلم است این تأثیر پذیری همچون تأثیری است که حافظ از متقدمان و معاصران خویش پذیرفته است، تأثیر از شاعرانی همچون خواجه، سلمان، سعدی و... که بدون تردید این تأثیر، تأثیری مثبت و سازنده و خلاقانه بوده است. بدین شکل که حافظ بیتی از سعدی یا خاجو را گرفته، صیقل داده و به حد کمال رسانده است.

علی معلم دامغانی یکی از شاعران برجسته، اندیشمند و صاحب سبک معاصر است که با خلق مثنوی هایی با صلابت، فاخر و حماسی در عرصه شعر انقلاب اسلامی خوش درخشیده است.
شاعری که در شتی، استحکام و صلابت زبانش به شاعران سبک خراسانی، قدرت خیال و پیچیدگی بیانش به شاعران سبک هندی، و مضمون پردازی و لطافت و نرمی کلامش در غزل به شاعران سبک عراقی می ماند.

معلم شاعری است که از استقلال زبانی برخوردار است و در شعر سبک و سیاق ویژه خود را دارد. شاعری است که با ادبیات دیروز و امروز ایران آشناست و از همین رو در نوآوری دستی پر دارد. جسارت معلم در «هنجار گریزی» و رفتاری «خلاف آمده عادت» بازبان